

SIRKKA AHONEN

Historia – sittenkin tuomari?

Modernin historiatieteen perussääntöihin kuului pidättäytyminen moraalisten tuomioiden langettamisesta. Sääntö on luonut kuilun historiantutkijoiden ja tavallisten ihmisten välille. Jälkimmäisten luultavasti yleisin historiaa koskevaa kysymys on: kuka oli syyllinen? Artikkelitarkastelee historian tuomarinroolia siirryttäessä modernista jälkioderniin tilanteeseen.

■ Brittiläinen runoilija W. H. Auden kirjoitti 1937 Espanjan sisällissodan kauhujen äärellä:

”History to the defeated may say alas but cannot help nor pardon.”

Oliko Auden oikeassa? Historia on 1990-luvulta lähtien yhä useammin kutsuttu tuomariksi. Etenkin totalitaaristen järjestelmien murtuminen ja niiden kokemusten avautuminen on laukaissut vetoomuksia historian tuomiosta. Eri puolilla maailmaa on syntynyt *holokausti-* ja *gulag-*muistomerkkejä ja -museoita. Yhteisöt ovat eri maanosissa ja eri aiheista vaatineet totuuskomisioita lähimenneisyyttä tuomitsemaan. Valtioiden johtajat ovat esittäneet julkisia anteeksipyyntöjä. Jopa paavi on julkisesti pyytänyt anteeksi kaikkien aikojen uskonväinojen uhreilta.

Odotuksena on yleensä ollut menneisyyden toimijoiden suoraviivainen tuomitseminen. Yhteisö on useissa tapauksissa edellyttänyt myös historiantutkijoiden antavan tuomionsa. Historiantutkijat ovat kuitenkin usein pettäneet odotukset. Yhteisön odotusten ja perinteisen historiantutkijan ammattietiikan välille on syntynyt ristiriita. Tutkija ei katso olevansa tuomari, vaan korkeintaan todistusaineiston hankkija.

Ristiriidan taustalla on historian kaksinaisuus. Yhtäältä historia on yhteisön tarve ja pyrkimys hallita menneisyyttä, toisaalta taas

akateeminen hanke, jonka tarkoitus on omilla tieteellisillä työ tavoillaan hankkia uutta tietoa ihmisen yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta toiminnasta.

Historiakulttuuri vs. historian-tutkimus

Historia on yhteisön elämismailman elimellinen osa, sillä yhteisön elämä on *yli sukupolvien ulottuvaa*. Yhteisö tekee kysymyksiä menneisyydelle ja rakentaa odotuksia tulevaisuuden suhteen. Samalla tavoin kuin kunkin ajan toimijat odottavat, että tulevat sukupolvet tulevat kunnioittamaan sen valintoja, toimijat ovat itse vastuussa menneille sukupolville siitä että näiden odotuksia kunnioitetaan. Näin sukupolvilla oli yli oman aikansa ulottuvia tarkoituksia ja velvoitteita.

Jokainen sukupolvi joutuu tasapainottelemaan uusien tarpeitten ja perittyjen ratkaisujen ja laitosten suhteen. Yhteisöjen elämän ylisukupolvisuus johtaa siihen, että yhteisöt syyllistävät – tai tunnustavat tai vapauttavat – menneitä toimijoita, vaikka nämä eivät enää olisi juridisen vastuun tavoitettavissa. Elämän ylisukupolvisuudesta on noussut metafora *historian tuomio*. Se on historiakulttuurin keskeisiä ilmaisuja.

Historiakulttuuri on yhteisön kollektiivisen muistin materialisoituma. Perinneyhteisöissä kollektiivinen muisti rakentui ja säilyi yhteisön jäsenten keskenään välittämänä muistelupuheena. Se ilmensi mieleenpaimisen ja säilyttämisen velvoitetta. Perinneyhteisöissä oli tavallista, että jokaisen jäsenen odotettiin tietävän esivanhempansa usein jopa seitsemän sukupolvea taaksepäin. Monessa yhteisössä nuoret opetettiin myös harkitsemaan valintojensa vaikutuksia monta sukupolvea eteenpäin. Kun suullisen tradition merkitys modernissa kulttuurissa väheni, oli kollektiivista muistia ryhdyttävä institutionalisoimaan. Syntyi yhä uudenlaisia historiakulttuurin tuotteita: muistomerkkejä, museoita, historiallisia romaaneja, filmejä, speaktaakkeleja ja roolipelejä.

Kollektiivisen muistin institutionaaliset muodot antoivat mahdollisuuden harjoittaa muistin politiikkaa. Vallanpitäjille oli edul-

lista manipuloida kollektiivista muistia, koska sen avulla hallittavat saatiin samaistumaan yhteisiin poliittisiin päämääriin. Koska kollektiivinen muisti kuitenkin on antropologinen, yhteisöjen aitoihin tarpeisiin vahvasti ankkuroitua ilmiö, se ei ole automaattisesti alistettavissa ulkopuolisten tarkoitusten työkaluna. Yhteisö kykenee vastustamaan muistojen manipulointia ja tarkistamaan niiden sisältöä ja merkityksiä.

Kollektiivisen muistin sisällöstä on kysymys myös silloin, kun yhteisö vetoaa historian tuomioon vapauduttuaan totalitaarisesta hallinnosta. Usein ilmenee, että kollektiivinen muisti on ylläpitänyt virallisen historian rinnalla siitä riippumatonta yhteistä historiaa. Samoin taide. Esimerkiksi neuvostokauden Baltiassa historiakulttuuri oli kaksikasvoista. Julkiset monumentit kertovat toista historiaa kuin allegoriseen muotoon naamioituneet romaanit ja filmit. Tallinnan neuvostoaikaiset monumentit yhtäältä ja Jaan Krossin romaanit toisaalta ovat esimerkki jakautuneesta historiakulttuurista.

Historiakulttuuri on avoimemmin ja laajemmin dialogista kuin historiantutkimus. Sen tuotteet elävät tai kuolevat sen varassa, miten ne tavoittavat tarttumapinnan ihmisten mielissä. Historiakulttuurin tuotteiden voima ei riipu niinkään epistemologisista kuin eettis-retorisista ja esteettisistä kriteereistä. Jos esitys vastaa vastaanottajan tarpeeseen erottaa hyvä ja paha toisistaan ja vielä tehoaa kauneudellaan tai jännittävyydellään, se välittää sanomansa helposti. Esteettisten keinojen avulla esitys voi välittää myös kokemusta selittämättömästä ja sanoin kuvaamattomasta.

Romantiikan kauden historioitsijat kuten Thomas Carlyle ilmaisivat sanoinkuvaamattoman ylevän ja kauhean erityisin tyylikeinoin. He käyttivät asiaproosan ylittäviä ilmaisuja, elliptisiä lauseita, maalailevia sanoja, ajatusviivoja ja huutomerkkejä. Historiateoreetikot ovat viime aikoina tunnustaneet historian transepisteemiset esityshdot. Hayden White on oppilaineen tutkinut historian mahdollisuuksia ilmaista sanoin kuvaamattoman ylevää, subliimia, ja kamottavaa, *abjectia*. White on soveltanut historian esitysten tarkasteluun myös draaman

kategorioita. Historian esitys voi olla tragedia, romanssi tai farssi. Whiten mukaan historioitsijat tulkitsivat historiaa näiden kategorioiden avulla silloinkin kun eivät tietoisesti siirtyneet tieteellisestä proosasta suureen yleisöön vetoaviin esityksiin.¹

Historiakulttuurin tuotteet ovat laajalaisemmin dialogisia kuin perinteiset tutkimukselliset esitykset. Dialogin toisena osapuolena on koko yhteisö, eri yhteiskunnallisine ja ikäkausittaisine ryhmineen. Historiakulttuuri ottaa huomioon yhteisön eriytymättömät antropologiset tarpeet, ennen muuta ylisukupolvisuuden. Niihin vastatesaan historiakulttuuri käyttää transepisteemisiä esityksen ehtoja. Se vetoaa yleisöön pateettisuuden, pilkan ja pelottelun tyylikeinoin. Se myös moralisoi, sillä se lähtee ylisukupolvisuuden lisäksi toisesta antropologisesta oletuksesta, nimittäin ihmisen pyrkimyksestä erottaa hyvä ja paha.

Toisin kuin historiakulttuurin tuotteet, historiatiede sitoutuu perinteisesti tiettyihin epistemologisiin ehtoihin. Sosiaalinen konstruktivismi on toki vaikuttanut historiatieteen itseymmärrykseen, mutta perinteisten historian metodioppien opetukset uhmaavat eetoksen muutosta. Seuraavassa tarkastelen lyhyesti edellisen sukupolven laajimmin käytettyjä historian metodin esityksiä. Ne kaikki päätyivät teesiin 'historia ei ole tuomari', mutta jonkin verran poikkeavin perustein.

Yhteistä kaikille vanhan koulun historianteoreetikoille oli käsitys todistusaineiston merkitysten objektiivisuudesta. Ralf Torstendahl teoksessaan *Introduktion till historieforskningen – historia som vetenskap* (1971) esitti kiteytetysti sen, miksi historia ei voinut olla tuomari: koska moraalilauseilla ei ollut totuusarvoa, ne eivät kuuluneet historiatieteeseen.² Marc Bloch puolestaan teoksessaan *The historian's craft* (1954) päätteli, että koska eettisissä arvioissa oli tolkkua vain suhteessa tietyn ajan ja paikan moraaliiin, historioitsijan tuli pitäytyä ymmärtämään toisen ajan toimijaa. Vain oman ajan ja kulttuurin toimijoita saattoi tuomita, koska tuomarilla ja tuomittavalla oli sama eettinen mittapuu. Bloch otti esimerkiksi renessanssiajan salamurhaajat ja

totesi, että koska salamurha oli tuona aikana hyväksyttävä tapa harjoittaa politiikkaa, sen harjoittajia ei voinut jälkikäteen tuomita. Historiantutkijan tehtävä oli näin ollen vain löytää ajan normit eikä moralisoida.³

Britti E. H. Carrin näkemys oli hieman monitasoisempi. Teoksessa *What is history?* (1961) hän torjui historiallisten toimijoiden niin yksityisten kuin julkisten tekojen tuomitsemisen. Tuomitseminen ei ollut historioitsijan tehtävä. Sen sijaan kokonaisen poliittisen ja yhteiskunnallisen järjestelmän historioitsija saattoi tuomita pahaksi. Mittapuuna oli järjestelmän edistyskellisyys. Taantumukselliset järjestelmät historioitsijan piti tuomita pahaksi, koska ne olivat esteenä ihmisten onnelle. Carr soveltaa näin anglosaksista utilitarismia historiallisten järjestelmien arviointiin: jos enemmistö hyötyi järjestelmästä, se oli hyvä, vaikka vähemmistö olisi kärsinytkin. Carr sävähdyttää 2000-luvun alun lukijaa kieltäytymällä tuomitsemasta stalinismin julmuuksia sillä perusteella, että köyhien talonpoikien ja työläisten enemmistö hyötyi kollektivisoinnista.⁴ Carr oli ehkä Blochia ja muita aikansa historia-teoreetikkojakin positivistisempi olettaessaan edistyksen lainalaisuuden vallitsevan historiassa.

Suomessa Pentti Renvall vaikutti kahteen sukupolveen historiantutkijoita teoksellaan *Nykyajan historiantutkimus* (1965). Renvall irrotti metodipillaan historian kansakunnan rakentamisen tehtävästä. Hänen mukaansa historiaa tuli selittää ei kansakunnan mission vaan kuhunkin aikakauteen sidottujen yhteiskunnallismentaalisten rakennekokonaisuuksien kautta.⁵ Tällaisen objektiivisuusvaatimuksen myötä historiantutkimus erosi lopullisesti historiakulttuurista ja itsenäistyi akateemiseksi tieteksi.

Tieteellinen historia oli toki dialogisessa suhteessa historiakulttuuriin. Kriittinen historiantutkija, joka noudatti tarkastelun moniperspektiivisyyden ja tiedon läpinäkyvyyden vaatimuksia, korjasi ainakin kysyttäessä kulttuurituotteiden yksipuolisia ja tarkoitushakuisia esityksiä. Missä määrin historia-tiede ja historiakulttuuri harjoittivat dialogia, riippui aiheen poliittisesta herkkyydestä. Esimerkiksi toisen maailmansodan ta-

pahtumista historiantutkija ja suuri yleisö ovat ylläpitäneet jatkuvaa keskustelua. Suuri yleisö on lukenut tutkimusraportteja mielessään kysymys syyllisyydestä mutta tyytynyt siihen että historiantutkija vastaa moraaliseen kysymykseen selvittämällä toimijoiden motiiveja eikä suoralla syytöksellä.

Historian tiedeyhteisö ja historiakulttuurin tuottaja ovat joissakin tapauksissa asettuneet toisiaan vastaan. Vuonna 1961 Väinö Linna julkaisi teoksensa *Täällä Pohjan-tähdän alla*, joka toimi syytöksenä 1900-luvun alun säätyläistöä vastaan. Linnan mukaan säätyläiset saattoivat itsekkäillä motiiveillaan ja vallankäytöllään tilattomat vihan valtaan ja tuhon partaalle. Historian tiedeyhteisö nousi Linnaa vastaan. Pentti Renvall ja Eino Jutikkala vetosivat lähteisiin ja esitivät, että Linnan kuvaus yhteiskunnallisesta kuilusta ja kaunasta oli liioiteltu. Kysymys syyllisyydestä jäi vaikuttamaan pysyväästeemana niin historiakulttuurissa kuin historiantutkimuksessa.

Perinteisten kriteerien asema historiatieteessä on kuitenkin viimeistään 1980-luvulta lähtien järkkynyt. Sosiaalisen konstruktivismi myötä historiatiede ja historiakulttuuri ovat lähestyneet toisiaan. Muiden muassa Jörn Rüsen on tuonut historiakulttuurin olemassaolon historian tiedeyhteisön tietoisuuteen. Hän tunnustaa historiakulttuurin osaksi historiaa, joka on ilmiönä laajempi kuin historiantutkimus. Rüsenin mukaan historia on ennen muuta ihmisten elämismailman tärkeä osa-alue. Suomessa Jorma Kalela on teoksessaan *Historiantutkimus ja historia* (2000) painottanut historiantutkijan osalli-

1. Hayden White (1990, orig. 1973) *Metahistory. The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*, London: The John Hopkins University Press, 1–42.

White 1990, 1–42. Ks. Myös Frank R. Ankersmit (1983) *Narrative Logic. A Semantic Analysis of the Historian's Language*, Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 248–252.

2. Rolf Torstendahl (1971) *Historia som vetenskap. Introduktion till historieforskningen*, Stockholm: Natur och Kultur, 141.

3. Marc Bloch (1954) *The historian's craft*, Manchester: Manchester University Press, 142–143.

4. Edward Hallet Carr (1961) *What is History?*, London: Penguin Books, 74–84.

5. Pentti Renvall (1965) *Nykyajan historiantutkimus*, Helsinki: WSOY, 76–83.

suutta yhteisöön ja sen odotuksiin. Kalelan mukaan historiantutkija ei ole autonominen intellektuaalinen kyselijä vaan yhteisölleen vastuullinen toimija. Tutkija puhuu ja kirjoittaa aikansa yleisölle. Hän käy työllään dialogia yleisön kanssa. Hänen työnsä vaikutus ei myöskään rajoitu tiedeyhteisöön. Historiantutkija vahvistaa työllään yhteisön elämän ylisukupolvisuutta. Valitsemalla tutkimukseensa merkityksellisen näkökulman hän osallistuu yhteisössä jatkuvasti tapahtuvaan menneisyyden määrittämiseen.⁶

Kalelan mukaan historioitsijalla on vastuu paitsi omalle ajalliselle yhteisölleen myös menneisyyden ihmisille. Hänen tulee olla näitä kohtaan reilu, mikä edellyttää että hän ammattitaidollaan tavoittelee oikeata todistusta heistä. Reiluus edellyttää myös sitä, että hän välttää arvioimasta heitä oman kulttuurinsa arvojen ja odotusten perusteella.⁷

Timothy Garton Ash artikkelissaan ”The Truth About Dictatorship” (1998) päätyy Kalelan tapaan siihen, että historioitsijan toki odotetaan osallistuvan muun yhteisön mukana vaikean menneisyyden kohtaamiseen, mutta riittää että hän pysyy tutkijana pikemminkin kuin asettuu syyttäjäksi tai puolustajaksi. Ashin mukaan pelkkä tapahtumien selvittäminen ja tieto (*knowledge*) ei tosin riitä, vaan historioitsijan tulee osoittaa tiedostavansa (*acknowledge*) tutkimansa teon ja toiminnan eettinen merkitys.⁸ Näin tutkija myöntää historiallisen toiminnan eettisen ulottuvuuden, mutta ei ryhdy langettamaan tuomiota. Ash katsoo, ettei yhteisönkään ehkä ole välttämätöntä ryhtyä oikeudenkäynteihin ja puhdistuksiin tullakseen toimeen menneisyyden kanssa vaan toiminnan moraalisen merkityksen historiallinen tunnustaminen riittää.

Tieteidenvälisyyden haaste

Menneisyyden hallintaa tavoittelevat muutkin tieteenalat kuin historia, nimittäin ainakin oikeusfilosofia ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta tutkiva etiikka. Oikeusfilosofit ovat 1990-luvulla luoneet käsitteen ’poliittisen siirtymäkauden oikeus’ (*transitional justice*) totalitarismin kaatumisen jälkeistä menneisyydenhallinnan pyrkimyksiä

tukemaan. Siirtymäkauden oikeuden pohdiskelua tapahtuu eri maanosien totuus- ja sovituskomissioissa, ja sen ensimmäinen kirjallinen monumentti on monituhatsivuiseksi kasvava teossarja *Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes Studies*.

Yhteiskuntaetiikan tutkija Robert Nozick, uusliberalistien auktoriteetti, vastaa kysymykseen ylisukupolvisesta vastuusta kategorisesti: jos epäoikeudenmukainen teko on tehty, se täytyy oikaista (*rectify*) riippumatta siitä kuinka pitkä aika teosta on kulunut.⁹ Oikaisun muotona voi olla korvaaminen (*compensation, reparation*), asiantilan palauttaminen oikeudenmukaiseen lähtöpiisteeseen (*restitution*), rehabilitaatio tai oikeusistuimen tuomio. Nozickin tarkoittama oikaisu voi näin olla enemmän kuin moraalinen tuomio. Se voi edellyttää sanktioita.

Jonathan Glover, teoksensa *Humanity* (1999, suom. ”Ihmisyys”) takakannen mukaan lääketieteen etiikan asiantuntija, käsittelee 1900-luvun kollektiivisten toimijoiden julmuuksia eettisten kategorioiden avulla. Niistä keskeinen on eettinen identiteetti, joka Gloverin mukaan rakentuu yhteisöllisesti ja saattaa murtua erilaisten sosiaali- ja yksilöpsykologisten tekijöiden ansiosta. Murtumisesta voi seurata käsittämätöntä julmuutta. Filosofin Janna Thompson puolestaan etsii teoksessaan *Taking Responsibility for the Past* (2002) vastausta kysymykseen, missä määrin oikeudenmukaisuus edellyttää korvauksia menneisyyden epäoikeudenmukaisuuksista kärsineiden ryhmien jälkeläisille. Hän rajoittaa historiallisen vastuun julkisiin oikeushenkilöihin kuten valtioon ja kirkkoon, koska hänen mukaansa vain niillä on valtuudet tehdä ylisukupolvisia päätöksiä ja toimenpiteitä.¹⁰

Historiantutkijan suhtautuminen muiden tieteiden menneisyydenkäsittelyyn on ongelmallinen. Jäädäkö pelkän moraalisen ongelman tunnustamisen tasolle, kun muut tieteilijät tekevät selviä praktisia johtopäätöksiä? Historiantutkijat pitäytyvät vastauksessaan yleensä historialliseen relativismiin: oikeudelliset käsitykset vaihtelevat ajan ja kulttuurin mukaan, joten yhden ajan edustaja ei voi tuomita toisen ajan toimijaa. Ash

puolestaan katsoo, että koska juridinen ylisukupolvisuus on ongelmallista yhteisöt tarvitsevat nimenomaan historiaa selvittämään ja tunnustamaan (*acknowledge*) menneisyyden tekojen merkityksen. Vain sen avulla yhteisöt voivat häiriöttä jatkaa elämäänsä.

Postmodernismin haaste

Postmodernissa tilanteessa kulttuuristen toimintojen väliset rajat ovat kyseenalaistuneet. Tämä koskee niin tieteen ja taiteen kuin tieteiden eri alojen rajoja. Historian kohdalla historiakulttuurin ja historiatieteen rinnakkaiselo on jo perinteisesti hämärtänyt historian epistemologisia ehtoja. Historiakulttuurissa eettiset ja esteettiset kriteerit ovat määräävämpiä kuin tietoteoreettiset. Edellä on viitattu Hayden Whiten tapaan soveltaa estetiikan kategorioita historiankirjoitukseen. Richard Evans puolestaan kysyy, onko historia moraalisen retoriikan muoto, jolla yhteisö käsittelee syyllisyyden ja häpeän kokemuksiaan. Hänen torjuu moraalisiin tai poliittisiin päämääriin tapahtuvan historiantutkimuksen, mutta toteaa eettisten ilmaisujen osuuden historiankirjoituksessa kasvaneen verrattuna 1960- ja 1970-luvun positivistiseen tutkimusilmapiiriin. Historiantutkijat ovat uudelleen lähenyneet ns. suurta yleisöä ja sen odotuksia.¹¹

Historiakulttuurin tuotteiden vaikuttavuus kasvaa eettisen pyrkimyksen ja esteettisten keinojen yhdistämisestä. Eettinen diskurssi hyödyntää luontevasti taiteen esteettisiä mahdollisuuksia. Museoiden ja monumenttien suunnittelussa on 1990-luvulla painotettu monumentin tai näyttelyn tehtävää opettamisen sijasta antaa tilaa myötäelämiselle ja mietiskelylle. Berliinissä sekä Holokausti-monumentti että Juutalaisuuden museon arkkitehtuuri ovat esimerkkejä painopisteen siirtymistä reflektiivisyyteen. Holokausti-monumentti koostuu 3 000 eri korkeudesta kivipaadesta, jotka on sijoitettu viiden hehtaarin alueelle Berliinin keskustaan, entiseen juutalaiskortteliin. Arkkitehti, Peter Eisenman, ei halunnut mukaan yhtään affektiivista kuvaa tai opettavaista tekstiä. Kolkon pelkistetty ympäristö pakottaa katsoja antamaan kokemukselle omakohtaisen merkityksen.

Berliinin Juutalaisuuden museo on samalla tavoin kutsu mietiskelyyn ja omakohtaiseen merkityksen antoon. Arkkitehti Daniel Libeskind on harmonisen sommittelun sijasta piirtänyt tilan katkeilevin ja epäsäännöllisesti risteytyvin, vinoin viivoin. Seinät, katot ja lattiat viettävät ja kallistuvat katsojan päälle. Käytävät ovat kapeita ja mutkaisia. Tila aiheuttaa kävijässä tarkoituksettomuuden ja epävarmuuden ahdistavan kokemuksen. Sitä vahvistaa betonisten seinäpintojen karuus. Tyylinä on Le Corbusierin termiä käyttäen 'brutalismin arkkitehtuuri'. Yksi risteilevistä käytävistä johtaa tilaan nimeltä "Tuhoaminen". Kävijän on mentävä sinne yksin. Tila on kapea, korkea ja ikkunaton, näennäisesti vailla ulospääsyä. Kävijä havaitsee seinällä tikkaat, jotka kuitenkin ovat niin korkealla, ettei kävijä niihin millään keinoin yllä. Paikka välittää absoluuttisen lopun kokemuksen. Kävijä voi vain mietiskellä toivon loppumista. Siitähän holokaustissa oli kysymys.

Menneisyyden ja tulevaisuuden hallinta

Annetut esimerkit valottavat historiakulttuurin tapoja ammentaa voimaa asiaproosan ja dokumenttikuvituksen ylittävistä keinoista. Arkkitehdit ja installaatiotaiteilijat tuottavat historiaa jonka tarkoitus on välittää merkityksiä silloin kun historiankirjat jättävät välipitämättömäksi. Mitä estetisoidussa historiassa mahdollisesti menetetään?

Holokausti-ilmiön kohdalla on vaikea esittää moniperspektiivisyyden ja läpinäkyvyyden vaatimuksia, koska holokaustin ja gulagien mittaisissa ilmiöissä jälkimaailma kokee kohtaavansa absoluuttisen pahan.

6. Jorma Kalela (2000) *Historiantutkimus ja historia*, Helsinki: Gaudeamus, 77–78.

7. Kalela 79.

8. Timothy Garton 'The Truth About Dictatorship', *New York Review of Books* 19.2.1998, 38.

9. Robert Nozick (1974) *Anarchy, State and Utopia*, New York: Basic Books, XIII–XIV.

10. Janna Thompson (2002) *Taking Responsibility for the Past. Reparation and Historical Justice*, Cambridge: Polity, 36.

11. Richard J. Evans (2003) 'Introduction. Redesigning the Past: History in Political Transition', *Journal of Contemporary History*, vol 38, 2003/1, 12.

Historioitsijan työkaluihin kuuluvat moniperspektiivisyyden ja läpinäkyvyyden vaatimukset ovat kuitenkin välttämättömiä kestävän menneisyydenhallinnan pyrkimyksessä. Sosiaalinen konstruktionismi ei riitä historian tietoteoriaksi. Historia ei rakennu aikaisten spontaanissa vuorovaikutuksessa vaan sen kestävyys edellyttää tarkastelun prisman tietoista kääntelyä ja todistusaineis-

ton suhteellisuudentajuista käyttöä. Tällainen menettely ei tuota tuomiotekstejä. Tuomioita pyytävä yhteisö voi konsultoida historioitsijaa, mutta tuomarinviittaa se ei voi hänen harteilleen laskea. Historian tuomio on sittenkin vain metafora, joka tarkoittaa ylisukupolvisen yhteisön pyrkimystä menneisyyden ja tulevaisuuden hallintaan. ■